

пачалося сістэматычнае вывучэнне

МАГІЧНАЕ КÓЛА, прынцып, увасоблены ў дзеяннях ці прадметах, асноваю якіх з'яўляецца геаметрычная форма круга. На падставе М.к. ўтвараліся абярэгі, праводзілася адмежаванне ад усяго непажаданага, лакалізацыя ці знішчэнне таго, што несла шкоду, небяспеку. Сімвалічна выяўлялася ідэя яднання і інш. Шматлікія варыянты М.к. знаходзілі выражэнне ў розных абрадавых і бытавых момантах на працягу ўсяго чалавечага жыцця: пры карэцёроўцы надвор'я, пры засяванні і зборы ўраджаю, пры гадаванні свойскай жывёлы, пры панаванні паморку і пошасці, пры лячэнні хвароб, пры засяленні ў новую хату і пры пажарах, пры хрэсьбінах, вяселлях і пахаваннях, пры варажбе і чараванні і інш. Сіла М.к., як лічылі, узмацняецца пры наяўнасці абавязковых фактараў: калі да яго стварэння далучаюцца пары выканаўцаў (2 валы ад адной каровы або валы-блізнікі, якімі кіруюць дзеці таксама адной маткі ці браты-блізняты); калі дзеянне дзеля замацавання поспеху паўтараецца тройчы; калі для большага выніковага эфекту прыцягваюцца дадатковыя рэчы (кажух, сякера, памяло, качарга, лапата, крыж і інш.); калі ўдзельніцы навядзення М.к. выступаюць голяыя; калі сакральны акт суправаджаецца гучнымі воклічамі і грукатам або магічнымі словамі-пажаданнямі («Як печ стаіць на месцы, так штоб і скаціна хадзіла на места!», «Сухоты-ліхоты, хадзіце за вароты!»). М.к. найчасцей успрымалася той плошчай, тэрыторыяй, у межы якой не павінна пранікнуць ніякае ліха. Навядзенне М.к. магло ажыццяўляцца рознымі спосабамі. Гэта было абворванне кругом вёскі, калі

імкнуліся засцерагчы яе ад градавых бураў альбо ад эпідэміі, паморку. Праводзячы плугам баразну, «чураліся», звярталіся да Чура, каб не прапусіць цераз мяжу мор. Аналагічную баразну вакол сяла праводзілі 12 дзяўчат у Вялікую суботу з мэтай адагнаць ад паселішча ўсё нядобрае. Абворвалі і асобную сялібу перад улазінамі ў новую хату. Абворванне магло праводзіцца таксама і ўзімку, па снезе. М.к. маглі ўтвараць а б ы х о д а м ц і а б ' - е з д а м пэўнага аб'екта. Напрыклад, каб спыніць дождж, абягалі вакол хаты верхам на хлебнай лапаце; абыходзілі ў час засухі з абразамі царквы; пры затрыманні ўсходаў кананель аб'язджалі на качарзе вакол палоскі; пры набыцці новай каровы абыходзілі яе з вадою і аблівалі; перад выпраўленнем маладога да маладой яго маці ў вывернутым кажуху абягала яго воз; падчас варажбы дзяўчаты, рассяваючы насенне, абыходзілі калодзеж; калі пачынаўся прыпадак ліхаманкі ў хворага, 13 разоў трэба было аббегчы вакол хаты. М.к. магло ўтварацца і а б н я с е н н е м пэўных рэчаў: вакол статка, каб уберагчы яго ад драпежнікаў, абносілі недаедзеную ваўкамі сабачую галаву; каб суніць пажар абносілі полымі абразом ці прасфораю, хлебам у рэшаце, малаком у гладышы, свянцонаю вадою; вакол сурочанага дзіцяці абносілі асвячоную соль, жменю аўса, ваду, сабраную з трох месцаў. М.к. можна было навесці шляхам п р а ч э р ч в а н н я. Ад пошасці праводзілі лінію круга смольнай галавешкаю; на Купалле таму, хто чакаў зацвіцання Папараці-кветкі, раілі ад розных жахаў абвесціся вакол сябе кругам; тое ж, дамаляваўшы ў цэнтры круга крыж, раілі рабіць пры нападзе русалак; вакол спалоханага чалавека, спецыяльна пакладзенага на падлогу, нажом праводзілі круг. М.к. сустракаецца і ў форме а п я р а з в а н н я, а б к р у ч в а н н я, што насуперак папярэднім прыкладам мусіла азначаць паяднанне. Напрыклад, сват, едучы ўпершыню знаёміцца з будучай гераіняй вяселля, абвязваўся саламяным путам, каб з'яднаць маладых; хлопца апярэзвалі паскам, каб ён пачаў хінуцца да дзяўчыны; каб дзяўчаты не выходзілі замуж са свайго сяла, хлопцы абкручвалі яго ніткаю; каб спыніць дождж, ткалі ручнік-абыдзённік і, асвяціўшы, выцягвалі з яго ўсе

ніткі і апаясвалі імі наўкола поле. Своеасаблівымі мадыфікацыямі М.к. маглі служыць і разнастайныя бытавыя прадметы: заручальны пярсцёнак, замкнуты замок, хамут, абруч. Заручальны пярсцёнак выкарыстоўваўся, калі хацелі ўберагчы карову ад чараў: праз яго пралівалі малодзіва. Праз заручальны пярсцёнак давалі піць вадуду парадзісе пры цяжкіх родах. Замкнуты замок, які клалі пры першым запасванні скаціны на парозе хлява, павінен быў забяспечыць не толькі замкнутую пашчу ваўка, але і адзінаства статку і захаваць яго ад ваўкоў. Коной пэўны гадавы перыяд кармілі праз хамут, каб яны трымаліся свайго табуна і нідзе не губляліся. Кармленне на Каляды курэй з абруча нібыта гарантавала іх знаходжанне і нясенне яек у межах свайго двара. Праз абруч праводзілі цяжарную, каб спыніць у яе крывацёк. У залежнасці ад абставін М.к. напаўнялася розным сэнсавым зместам.

Літ.: Беларускія народныя прыкметы і павер'і. Кн. 3. Зямная дарога ў вырай. Мн., 1999. С. 640.

У. А. Васілевіч.

1
(
1
і
(
1
1

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ